

Reglatorul natural

„Banii au complicat modul economic de gândire și au deturnat sensul operării raționale asupra ordinii materiale.”

Știința economică a apărut ca o metodă a afirmării cogniției raționale în valorificarea oportunităților ordinii materiale. Aspectul cel mai semnificativ este că ea a stăruit mai puțin pe descifrarea manifestărilor naturale ale acestei ordini: inovațiile cele mai proeminente ale Științei economice au fost de natură artificială.

Între aceste inovații banii au rolul cel mai important. Într-un fel fatal, banii au complicat modul economic de gândire și au deturnat sensul operării raționale asupra ordinii materiale. Ei au generat structurile operaționale care au favorizat abandonarea înțelegerii consecințelor utilizării la limită a determinanților ordinii materiale naturale. Totodată, ordinea artificială clădită pe scheletul banilor a schimbat radical sensul acțiunii umane, care a ajuns să distrugă substanța ordinii naturale pentru a susține performanța în ordinea artificială.

Prima consecință a fost că piața, ca reglator al acțiunii economice, a fost tratată exclusiv în termeni monetari. Astfel, spațiul economic de raționalitate are, pentru elementele ordinii naturale a acțiunii umane, cum sunt, bunăoară, cererea și oferta, un reglator structurat artificial. Este ca și când traseul sevei vitale dintre rădăcinile unui pom și fructele lui ar trece printr-o conductă de plastic, în loc de un trunchi natural.

Cererea exprimată în termeni monetari este nu doar înstrăinată de substanța sa din ordinea naturală, a subzistenței (și în sens extins, de confort), ci și ruptă de cauza și funcțiile ei vitale. Impulsul ei generic vine dintr-o voință de a face, necondiționată de viață. Acțiunea umană tinde să fie desprinsă de determinațiile ei firești, nemaifiind legate de viață, de starea de grație a naturalului. Funcțiile cererii servesc unei iluzii, cea a posibilităților multiplicat nelimitat de expansiunea ofertei artificiale. În aceste condiții, mecanismul pieței ca reglator al acțiunii economice funcționează indeterminat.

Practic, neavând limitări naturale, jocul dintre cerere și ofertă nu mai structurează spațiul de raționalitate economică. Nu este deloc întâmplător faptul că a devenit o regulă ca producerea valorii adăugate să aibă loc în afara circuitelor intrinseci spațiului de raționalitate economică. Economia subterană, căutarea de

rentă, banii virtuali, piața neagră, sistemul bancar dual etc. sunt răspunzătoare de partea cea mai randamentală a economiei globale. Acestea configurează de manieră exclusivă ordinea globală, concentrează bogăția, generează îndatorarea, maximizează riscul polarizării sociale.

Ceea ce trebuia să fie un mecanism reglator în termeni raționali s-a dovedit unul funcțional în termeni iraționali. Ca atare, nu calculul întemeiază traseul acțiunii umane, ci manifestări ale psihicului din gama așteptărilor, credințelor, sentimentelor, iluziilor. De aici încolo a fost ușor ca exuberanța irațională să fie sursă a câștigului, notorietatea să explice performanța, stimularea încrederii să masifice alegerea, ritualizarea deciziei să ancoreze finalitatea.

Știința economică joacă rolul de magie a artificialului, răsturnând modul economic de gândire. Mecanismul reglator se compune din elemente contrare logicii spațiului de raționalitate economică.

Lucrul cel mai contrariant este că Știința economică nu recunoaște că sensul cogniției ei este făcut de sursa acțiunii umane randamentale, de omul mânat de substratul vieții să satisfacă oricum nevoile care țin de ordinea naturală. Pare o situație nevrotică. Determinanții acțiunii raționale n-ar trebui să se confrunte și să se modereze cu elemente din altă ordine, pentru că ei țin esențial de ordinea naturală specifică speciei, de natura umană. Structurarea spațiului de raționalitate economică are un reglator provenit eminent din natura umană. Modul economic de gândire se ordonează în jurul unui element al naturii umane. Acest reglator natural dă sens firesc acțiunii umane, instituie regulile logicii acestei acțiuni. Este vorba despre bunul-simț.

Centrarea acțiunii umane randamentale pe bunul-simț constituie singura posibilitate ca aceasta să rămână în perimetrul ordinii materiale naturale. Orice alte elemente destinate să facă obiectul acțiunii umane, cum ar fi cele în scopuri de intermediere a nevoilor, de genul banilor, ar păstra statutul de mijloace, de instrumente de lucru și nu ar putea să ajungă scopuri în sine, înlocuitoare ale elementelor ordinii naturale, legate de viață.

Acțiunea umană randamentală nu-și poate atinge țelurile încastrate în natura umană decât cu mijloace ale ordinii materiale naturale. Măsura acțiunii umane randamentale este măsura naturii umane, adică bunul-simț. Altfel se iese din ordinea materială naturală, se construiește imperiul artificialului suficient sieși, și prin aceasta contrar singurei instanțe care instituie și certifică logica acțiunii umane, adică viața.

Din străvechime se spune că omul este măsura tuturor lucrurilor, și bune, și rele. Măsura naturii umane, și în ceea ce are bun, și în ceea ce are rău, adică în toate, este bunul-simț. Este centrul în jurul căruia gravitează tot ceea ce ține de natura umană. Prin raportare la măsura lui esențial umană se configurează realitatea. Acțiunea umană, pornită din impulsul rațional al naturii umane o recunoaștem a fi acțiune economică. Aceasta nu este radical diferită în

determinanții ei de consecința voinței de a face, specifică naturii umane. Starea economică de raționalitate este și ea consecința firească a reglatorului naturii umane, bunul-simț. Altfel totul ar ține de magie, iar raționalitatea ar fi extraumană.

Monedosfera multistratificată de astăzi acoperă lumina necesară finalității acțiunii umane randamentale și face din planeta naturii umane deșertul speculației. Sub pâcla groasă a monedoferei natura umană manifestă tendințe comportamentale nefirești, acceptă consecințele extreme sau își robotizează universul trăirilor. Scoaterea naturii umane de sub controlul artificialului, regenerarea ei și reîntemeierea ordinii naturale presupun recurgerea la un reglator natural. Bunul-simț este singura soluție. Restul s-a dovedit iluzie.

Marin Dinu